

Temptativa d'esgotament d'un lloc barceloní: la plaça de la Universitat

Maria Patricio-Mulero

UNIVERSITAT DE BARCELONA

UNIVERSITÉ PARIS 8

mariapatriciomulero@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5333-9727

Rebut: 30/05/2017

Acceptat: 15/06/2018

RESUM

Emulant l'obra de Georges Perec sobre la plaça de Saint-Suplice, aquest article pretén presentar la plaça de la Universitat de Barcelona com un palimpsest on s'han situat tres obres literàries que aporten amb les seves trames una revaloració essencial de les característiques socials de la ciutat. A partir de *Nada*, de Carmen Laforet, *Maletes perdudes*, de Jordi Puntí i *Puja a casa*, de Jordi Nopca observem l'evolució d'un espai relacionat amb les expectatives de la joventut barcelonina durant la grisa postguerra, els anys seixanta sense les revolucions socials i la globalització associada a la precarietat econòmica de principis del segle XXI.

Paraules clau: literatura urbana, sociologia literària, Barcelona, franquisme, globalització.

ABSTRACT. *An Attempt at Exhausting a Place: Barcelona University Square*

Emulating the work by Georges Perec on Saint-Suplice Square, this article presents the University of Barcelona square as the backdrop for three different literary works whose fictional plots help us to reevaluate the social characteristics of the city. Based on the analysis of certain chapters from *Nada*, by Carmen Laforet, *Maletes perdudes*, by Jordi Puntí, and *Puja a casa*, by Jordi Nopca we can see the evolution of the space in relation to the expectations of Barcelona's youth during the grey post-war period, the 1960s and the absence of the social revolutions and the globalisation associated with the economic crisis of the beginning of the 21st century.

Keywords: urban literature, literary sociology, Barcelona, Francoism, globalisation.

SUMARI

- Els dos mons de la postguerra a Barcelona
- Un lloc de trànsit, lluny de les revolucions estudiantils europees
- Segle XXI: la universitat del desencant
- La infinita reconstrucció de l'imaginari literari dels espais
- Referències bibliogràfiques

Autor per a correspondència / Corresponding author: Maria Patricio-Mulero, Institut d'études Européennes, Université Paris 8, 2 rue de la liberté, 93526 Saint Denis Cedex.

Suggeriment de citació / Suggested citation: Patricio-Mulero, M. (2018). Temptativa d'esgotament d'un lloc barceloní: la plaça de la Universitat. *Debats. Revista de cultura, poder i societat*, 132(2), 73-80. DOI: <http://doi.org/10.28939/iam.debats.132-2.7>

Les ciutats han esdevingut un tema central en la novel·la des de l'adveniment de la modernitat, més enllà de ser una mera situació geogràfica on es desenvolupen les històries. La fascinació dels escriptors per la diversitat humana que hi presenten, pels nous reptes socials de l'època contemporània, sense oblidar les possibilitats de llibertat i desenvolupament artístics que tenen lloc al si de les capitals culturals, han fomentat la producció literària urbana des de finals del segle XIX fins als nostres dies (Berman, 1988; Matas, 2010; Williams, 1973). La literatura ens ha permès reflexionar sobre la modernitat i els seus in comptables reptes socials per mitjà del filtre estètic dels escriptors. De fet, la novel·la urbana ha experimentat una trajectòria estètica diversa al llarg del segle XX: des de la novel·la realista, passant per les avantguardes, fins a la complexa postmodernitat, els escriptors han transmès els valors de les societats urbanes no tan sols mitjançant el contingut de fons (articulant històries en espais metropolitans entorn de les problemàtiques vinculades al mode de vida modern i les seves interaccions capitalistes), sinó també a partir de la forma, tant intentant reflectir fidelment la realitat urbana tal com la percep l'escriptor, com experimentant amb el llenguatge com a màxim compromís d'intervenció social.

La ciutat en la literatura pot estudiar-se de diverses maneres: podem aproximar-nos a cadascun dels escriptors a partir de com tracten la ciutat aplicant-hi el seu estil particular i entenent, d'aquesta manera, en cada cas, la seva experiència a la ciutat; i, alhora, podem aproximar-nos a les ciutats en particular i extreure, del corpus d'obres literàries que les descriuen, les característiques essencials (urbanes, socials, culturals) de cada metròpoli en cada època. Aquesta opció ens permet conèixer les característiques de l'espai urbà i de la societat que l'habita que més interessin als escriptors; uns trets que es poden haver anat modificant amb el temps i que, per tant, han quedat immortalitzats per mitjà dels textos.

La tradició de la representació de les ciutats en la literatura abunda en exemples referits a grans capitals culturals internacionals, com ara París, Nova York,

Londres o Lisboa. Això no significa que en ciutats més perifèriques del sistema global de la història cultural no hi hagi una fecunda tradició literària d'obres centrades en la ciutat, i podem trobar bons exemples per a Dublín, Nàpols, Montreal o Barcelona. En tots els casos, l'existència d'un corpus d'obres en què la presència de l'espai urbà ostenta un protagonisme deriva d'una consolidació del capital simbòlic de la ciutat (Charle, 2009). Els escriptors, que abans de ser-ho han estat lectors qualificats, coneixen la tradició literària local i poden dialogar amb les influències d'altres autors a l'hora d'escriure, mentre que els seus lectors acullen l'imaginari literari d'una ciutat, constituït per una sèrie de valors atribuïts als espais urbans, que, al seu torn, poden experimentar com a ciutadans o com a visitants. I és que el binomi ciutat-literatura permet la superposició d'interpretacions pel fet que podem experimentar la ciutat o bé des de la nostra experiència, bé a través del filtre literari d'un escriptor.

Especialment per la peculiaritat experimental que presenta, un exemple interessant d'aquest binomi ciutat-literatura és la *Tentative d'épuisement d'un lieu parisien*, de Georges Perec, aparegut el 1975 a *Pourrissements des sociétés* al número 1 de la revista *Cause Commune* (Perec, 1982 [1975]). En aquest text, l'escriptor francès intenta captar l'essència de la plaça de Saint-Sulpice del districte VIè de París, però, no per mitjà de la descripció de l'espai físic, sinó de l'enumeració de tot allò que s'esdevé en aquest lloc, «du temps, des gens, des voitures et des nuages», mentre es troba atrinxerat en diversos punts que li serveixen de mirador, durant un període de tres dies:

Il y a beaucoup de choses place Saint-Sulpice, par exemple : une mairie, un hôtel de finances, un commissariat de police, trois cafés dont un fait tabac, un cinéma, une église à laquelle ont travaillé Le Vau, Gittard, Oppenord, Servandoni et Chalgrin et qui est dédié à un aumônier de Clotaire II qui fut évêque de Bourges de 624 à 644 et que l'on fête le 17 janvier, un éditeur, une entreprise de pompes funèbres, une agence de voyages, un arrêt d'autobus, un tailleur, un hôtel,

une fontaine que décorent les statues des quatre grands orateurs chrétiens (Bossuet, Fénelon, Fléchier et Massillon), un kiosque à journaux, un marchand d'objets de piété, un parking, un institut de beauté, et bien d'autres choses encore.

Un grand nombre, sinon la plupart, de ces choses ont été décrites, inventoriées, photographiées, racontées ou recensées. Mon propos dans les pages qui suivent a plutôt été de décrire le reste : ce que l'on ne note généralement pas, ce qui ne se remarque pas, ce qui n'a pas d'importance : ce qui se passe quand il ne se passe rien, sinon du temps, des gens, des voitures et des nuages (Perec, 1975: 9-10).

A la manera de Georges Perec en la *Tentative d'épuisement d'un lieu parisien*, es podria analitzar la construcció de l'imaginari literari d'un espai amb una lògica similar pel que fa a la metodologia: partint de l'observació neutral des d'un punt de la geografia urbana, podem desxifrar l'espai físic evocant les obres literàries que s'hi han situat. I superposar, d'aquesta manera, a totes les coses *que passen quan no passa res* —allò material que percebem com a vianants—, els personatges i la trama d'una obra literària i, per extensió, el poder estètic de la novel·la (gènere majoritari en l'espai urbà, per bé que altres gèneres també plasmen la ciutat), és a dir, els valors essencials que la literatura transmet en aquest espai. Podríem fer aquest experiment amb una infinitud d'espais urbans, com ara a la ciutat de Barcelona, i podríem triar, per exemple, un lloc que, per si mateix, per la seva funció social, ja manté un diàleg amb els escriptors de la ciutat.¹

En aquest article experimentarem amb la superposició d'imaginari literari en un punt específic amb l'objectiu d'evocar els diversos textos en un lloc rellevant per a lectors de novel·la barcelonina,

però al mateix temps un espai rellevant per als escriptors, fins i tot abans de crear l'obra. La ubicació triada és la plaça de la Universitat de Barcelona; un espai força present en la literatura (Carreras, 2003; Vila-Sanjuán i Doria, 2005; Soldevila, 2014), que té com a valor afegit la relació que els escriptors mateixos han tingut amb aquesta plaça cèntrica (frontera entre diversos barris i ubicació de la Facultat de Filologia)², i que ens servirà d'exemple de construcció de l'imaginari literari urbà en el cas d'un espai barceloní. Hem triat tres obres de tres moments diferents de la història contemporània per visibilitzar el contrast: la dura postguerra dels anys quaranta; els anys seixanta, quan la joventut sentia a parlar dels moviments socials que començaven a bullir a Europa; i la primera dècada del segle XXI, en plena era de la globalització —i la crisi econòmica—. En aquestes tres èpoques, a Barcelona, la joventut dialoga amb l'espai de la plaça de la Universitat amb unes perspectives molt diferents, segons el moment i la societat que els ha tocat viure.

ELS DOS MONS DE LA POSTGUERRA A BARCELONA

Si parlem de la plaça de la Universitat, una de les novel·les més presents en l'imaginari col·lectiu és *Nada* de Carmen Laforet (1945), guanyadora de la primera edició del premi Nadal el 1945. La novel·la recorre el primer any d'Andrea a Barcelona, on viurà a casa d'uns parents per estudiar Lletres a la universitat. L'arribada de la protagonista de l'obra és sovint un recurs que permet explicar literàriament les primeres impressions de la ciutat. A *Nada*, mitjançant el discurs interior d'Andrea, se'ns mostra que, des del primer moment que arriba a la ciutat, els contrastos marcaran la vida barcelonina de la protagonista, que assumirà la tensió per les diferències acusades entre els dos espais que delimiten la forma de vida dels personatges que s'hi associen: per una banda, la universitat, on Andrea se sentirà encoratjada a gaudir de la seva joventut, gràcies especialment a l'amistat amb Ena, una jove burgesa amb inquietuds bohèmies; i, per

¹ Aquest experiment literari va ser realitzat anteriorment per Enrique Vila-Matas amb la «Tentativa de agotar la plaza Rovira» (Vila-Matas, 2000); basat en el de Perec, permet recrear l'exercici d'un escriptor observant un espai concret, en aquest cas a Barcelona. L' experiment, juntament amb el de Perec, han servit d'inspiració per aquest article.

² Facultat on van estudiar els autors de les tres obres triades: Carmen Laforet, Jordi Puntí i Jordi Nopca.

l'altra, molt a prop de l'espai anterior, el pis del carrer d'Aribau, com a escenari de la repressió familiar i de la pesada imposició dels valors franquistes pels quals d'una dona s'espera, fonamentalment, que guardi la seva virtut i centri el seu aprenentatge a ser el centre de la vida familiar dins dels marges d'un matrimoni. Des del primer moment, el contrast entre els dos espais és, d'entrada, físic, i les característiques morals de cada lloc es traslladen a la descripció material i anticipen el to de tota la novel·la, que traduirà els trets de cada espai en les característiques psicològiques de cada personatge. Des de l'arribada d'Andrea, la universitat sembla acollir-la, mentre que els edificis del carrer d'Aribau es mostren com si estiguessin habitats per observadors secrets:

Corrí aquella noche, en el desvencijado vehículo, por anchas calles vacías y atravesé el corazón de la ciudad lleno de luz a toda hora, como yo quería que estuviese, en un viaje que me pareció corto y que para mí se cargaba de belleza.

El coche dio la vuelta a la plaza de la Universidad y recuerdo que el bello edificio me conmovió con un grave saludo de bienvenida.

Enfilamos la calle de Aribau, donde vivían mis parientes, con sus plátanos llenos aquel octubre de espeso verdor y su silencio vívido de la respiración de mil almas detrás de los balcones apagados. Las ruedas del coche levantaban una estela de ruido, que repercutía en mi cerebro (Laforet, 1945: 12).

La proximitat geogràfica dels dos espais intensifica la paradoxa de les diferències entre ambdós. Laforet va publicar *Nada* amb 23 anys i s'ha especulat sovint sobre l'origen autobiogràfic de l'obra, a partir precisament de la coincidència d'espais: la Facultat de Filologia, on l'autora estudiava, i el pis del carrer d'Aribau, número 36, on vivia. Durant la dècada dels quaranta, en plena postguerra, la llibertat limitada que s'imposava a les dones va provocar que els pocs espais de tolerància relativa, com la universitat, es convertissin en refugis on elles podien aspirar al creixement personal, complementàriament a l'accés al coneixement acadèmic.

Cuando volví a reanudar las clases en la Universidad me parecía fermentar interiormente de impresiones acumuladas. Por primera vez en mi vida me encontré siendo expansiva y anudando amistades. Sin mucho esfuerzo conseguí relacionarme con un grupo de muchachas y muchachos compañeros de clase. La verdad es que me llevaba a ellos un afán indefinible que ahora puedo concretar como un instinto de defensa: sólo aquellos seres de mi misma generación y de mis mismos gustos podía respaldarme y ampararme contra el mundo un poco fantasmal de las personas maduras. Y verdaderamente, creo que yo en aquel tiempo necesitaba este apoyo (Laforet, 1945: 53-54).

L'experiència alliberadora i estimulante al si de la universitat l'encarna Ena, amb qui Andrea estableix una amistat tan intensa com ambigua. Per influència d'Ena, la protagonista aconsegueix fer algun pas cap a l'alliberament de l'opressió i la misèria familiars a partir de l'adquisició d'alguns hàbits hedonistes, com ara anar al cinema o comprar petits capricis. Al principi, els espais de la relació amb Ena es redueixen a la universitat, que actua com una bombolla de seguretat en el primer moment de l'amistat naixent que, a mesura que Andrea coneix més Ena, s'anirà poblant d'interrogants i conflictes. Aquesta sensació l'experimenta al mateix temps en espais nous, fins que l'amiga es presenta al pis familiar del carrer d'Aribau, on s'esdevé una situació angoixant per a Andrea: «Me gustaba pasear con ella por los claustros de piedra de la Universidad y escuchar su charla pensando en que algún día yo habría de contarle aquella vida oscura de mi casa, que en el momento en que pasaba a ser tema de discusión, empezaba a aparecer ante mis ojos cargada de romanticismo» (Laforet, 1945: 55). Andrea descriu antinòmicament els dos mons caracteritzats, l'un per la «fácil cordialidad» de les seves amistats d'estudiants, i l'altre, com «el sucio y poco acogedor de mi casa» (Laforet, 1945: 57).

A mesura que avança la novel·la, la foscor i la misèria guanyen terreny en l'ànim de la protagonista, especialment quan Ena entra en contacte amb el misteriós oncle Roman. Aquest té en comú amb la resta d'habitants de la casa —la tieta Angustias i el tiet Juan— la vivència

de la decadència vital, però se'n diferencia pel seu passat de violinista virtuós; una època daurada que li serveix de refugi enmig de la sordidesa incrustada en les existències dels seus germans. L'angoixa ambiental familiar s'intensifica perquè la majoria d'escenes familiars tenen lloc a l'interior del pis, empobrit després de la guerra; però en una escena de persecució es constata la desorientació de la família d'Andrea a l'exterior, quan es veuen confrontats amb el món real, en el moment que Juan surt a buscar Gloria, mentre el fill dels dos es troba entre la vida i la mort. La cerca desesperada de Gloria té com epicentre la plaça de la Universitat, des de la qual Juan i Andrea fan i desfan camins diferents, primer cap al carrer dels Tallers, després cap a la ronda de Sant Antoni, per tornar, finalment, al carrer dels Tallers i endinsar-se al barri Xino. El final de la cerca descobrirà un secret que enfonsarà encara més el miratge ombrívol en què viu la família: Gloria manté el marit jugant en partides de cartes clandestines —en un espai associat als baixos fons, el Raval—, mentre que Juan es pensa que és un artista i es permet maltractar-la.

Finalment, Andrea marxarà de Barcelona i deixarà enrere l'univers pesant del carrer d'Aribau i les esperances frustrades de la universitat. Un cop apresa la lliçó vital, no hi ha expectativa de construir-hi res més. El balanç entre la pèrdua de la innocència de l'espai interior i les ànsies d'experimentar pròpies de la joventut del centre universitari, és ambigu i, tot i que permet intuir un creixement de la protagonista, no dona tampoc cap símptoma d'esperança.

UN LLOC DE TRÀNSIT, LLUNY DE LES REVOLUCIONS ESTUDIANTILS EUROPEES

La representació de la plaça de la Universitat en els anys seixanta sembla que no ha canviat gaire de la de vint anys enrere, i precisament per aquest motiu, és una mostra més de l'immobilisme que s'ha instal·lat a la societat de la Barcelona gris del franquisme. A *Maletes perdudes* (Puntí, 2011), la plaça de la Universitat representa un dels confins dels perímetres barcelonins per on circula el protagonista, en Gabriel. Orfe durant el franquisme, en Gabriel creix a

la Casa de la Caritat i, posteriorment, el traslladen a les Llars Mundet. Durant l'adolescència treballa a la impremta de la Casa de la Caritat i la seva afecció pel Raval provoca que percebi la plaça com una frontera a franquejar: «Sortint de la feina li hauria agradat distreure's una mica pel seu barri de sempre; aventurar-se, ara que li deixaven més llibertat, cap a les Rambles o més enllà de la plaça de la Universitat, Aribau amunt. En canvi, havia de córrer per agafar el tramvia i l'autobús per creuar tot Barcelona i tornar a les Llars» (Puntí, 2011).

Quan tingui edat d'emancipar-se, triarà viure amb el seu millor amic en una pensió a la ronda de Sant Antoni, abans de convertir-se en camioner i viure aventures a Europa, especialment a les ciutats de Frankfurt, París i Londres. Allà coneixerà diverses dones amb cadascuna de les quals tindrà un fill. Jordi Puntí va arribar a Barcelona per estudiar a la Facultat de Filologia, i va triar precisament aquestes ciutats europees durant els anys seixanta perquè és on succeeixen els moviments socials de la segona meitat del segle xx: l'Escola de Frankfurt, el Swinging London i el Maig del 68. Cadascuna de les parelles estrangeres d'en Gabriel es vincula a algun d'aquests moviments, dos dels quals tenen un origen clarament universitari. La Sigrun és una estudiant de Sociologia a la Universitat de Frankfurt, alumna d'Habermas i militant de la Unió Socialista d'Estudiants Alemanys; i la Mireille estudia Literatura a la Sorbona, però deixa els estudis per viure en una comuna al barri Llatí i participar en la revolució dels estudiants:

Ara deixarem la Mireille paralizada a la comuna del Barri Llatí. Són les hores petites. El cigarret a la mà, la mirada perduda, la ment emboscada entre el desig d'insurrecció i un badall de son, el somriure per la victòria possible. Al seu voltant, els estudiants en vaga recapitulen les ràtzies dels dies anteriors, les càrregues policials, la trobada del dilluns passat a l'Arc de Triomf amb alguns companys obrers. Consulto els llibres d'història —perquè això ja és història— i lleigeixo que la manifestació va servir per demanar que la policia fotés el camp de la universitat, que s'amnistiessin els estudiants arrestats i que tornessin a obrir

Nanterre i la Sorbona, però el govern no els fa cas. La Mireille i els seus companys repassen les estratègies per als nous enfrontaments (Puntí, 2011).

En contraposició a tot el compromís polític a què en Gabriel assisteix en els seus viatges europeus, la plaça de la Universitat de Barcelona és tan sols un lloc de pas en els seus trajectes barcelonins, allunyat de les revoltes estudiantils que no arribaran a Espanya fins a gairebé una dècada més tard. Paradoxalment, és també el primer lloc on posa els peus la Mireille quan ve a visitar-lo a Barcelona, la qual cosa acusa de forma més clara el contrast amb les seves aventures universitàries, ja que esdevé tan sols una parada més en el seu recorregut turístic i no en detalla res.

Cal destacar que en Gabriel és un personatge enigmàtic que representa la inestabilitat de l'home postmodern, segons Puntí (Patricio-Mulero, 2017). Es tracta d'un personatge passiu i atractiu, poc propici a decidir ni a deixar-se amansir, en una rebel·lió discreta; és incapaç de triar una de les quatre famílies que ha constituït i totes les seves trajectòries per la ciutat es reiteren en espais limítrofs entre barris, com si el personatge es trobés còmode en l'ambigüitat permanent: la ronda de Sant Antoni (en contacte amb la plaça de la Universitat) entre el Raval i l'Eixample, la via Favència, o el carrer de Nàpols —entre el parc de la Ciutadella i el Poblenou industrial—. Per a ell, la plaça de la Universitat és un lloc de pas, una cruïlla més; però, de la mateixa manera que la fascinació per les altres ciutats posa de manifest la grisor de la Barcelona sotmesa pel Règim, aquesta comparació s'aplica també en el fet de convertir aquesta plaça en una més, sense la funció social que les altres universitats europees havien assolit en aquell moment, autèntics actors dels moviments socials.

A *Maletes perdudes*, el protagonista no és un universitari, sinó un camioner nòmada en una Europa efervescent, que prové d'una ciutat on encara no arriben els canvis exteriors per a la majoria de la població. Aquest contrast s'accentua amb l'experiència de la Mireille a Barcelona, qui, provinent de les revoltes del Maig francès, no presta ni l'atenció més petita a la seu de la universitat catalana. La universitat, essent com és un lloc de pas més, s'interpreta, per contrast, com

un edifici banal i despoblat dels estudiants actius que van ser motor de canvi en altres països europeus.

SEGLE XXI: LA UNIVERSITAT DEL DESENCANT

Una de les representacions més recents de la plaça de la Universitat apareix en el recull de contes *Puja a casa*, de Jordi Nopca (2015), exalumne, igual que els altres dos autors, de la Facultat de Filologia. Nopca evidencia la presència de la plaça de la Universitat a partir de la facultat i la fa aparèixer en tres relats. En el conte que tanca el llibre, «Túniques i espelmes», el narrador explica que hi estudia Teoria de la Literatura i descriu la rutina de les classes mentre tot és a punt de canviar al si de la seva família. Per contra, en el primer conte del recull, «No te'n vagis», la plaça de la Universitat és un punt en el trajecte nocturn que fan la Míriam i en Robin, però apel·la implícitament a la seva situació de nous llicenciats en plena precarietat: ella ha estudiat Història de l'Art i espera poder ser professora associada mentre treballa en una botiga de roba i ell estudia un màster en Gestió d'Indústries Creatives i Culturals mentre viu a casa dels pares. I és en aquest període democràtic, en què l'accés a la universitat és obert, quan apareix el debat sobre la precarietat dels joves; una generació ben preparada que es troba pagant les conseqüències de la crisi econòmica que va començar el 2008.

La precarietat i els interrogants de futur poblen la institució universitària en el tercer conte de Nopca, que té lloc a la Facultat de Filologia. A «En Félix Palme i l'Àngels Quintana tenen problemes», l'Àngels, després d'un períple laboral complicat, troba feina com a cambrera prop de la plaça de la Universitat:

Paral·lelament, l'Àngels també va trobar feina. Servia copes en un bar de prop de plaça Universitat, on la majoria dels clients eren alumnes de la Facultat de Lletres.

—Creuen que arribaran a ser escriptors famosos, i encara no aixequen un pam de terra —va dir un dia a la seva companya de barra, que es deia José i sempre feia cara de fàstic.

—Són pitjors els estudiants de mates. Una vegada en va venir un que es va quedar dormit al lavabo mentre omplia pàgines de fórmules. Me'l vaig trobar quan netejava... Em va fer molt de iuiu.

Si bé al principi se li feien un pèl arrogants, a l'Àngels li hauria agradat tenir més contacte amb els universitaris. Hi havia tardes que s'encantava una mica repartint les cerveses per agafar el fil de les converses i imaginar-ne la continuació quan tornava rere la barra (Nopca, 2015: 87-88).

El debat sobre l'ambició dels estudiants de literatura es teixeix d'ironia perquè la crítica prové precisament d'una generació precària sobre una altra de potencial, amb la diferència entre les dues d'haver cursat estudis superiors o no haver-ho fet. Aquest debat obre un interrogant sobre si els estudis són garantia d'una carrera professional d'èxit. Per acabar, el desencant dels joves torna a escenificar-se en el claustre de la facultat, on, com narra el conte, es grava un reportatge sobre una innovadora forma de protesta que es relaciona amb els *indignats*.

En contraposició amb l'absència de moviment universitari local de *Maletes perdudes* i la manca de politització universitària de *Nada*, en el conte de Nopca ja es percep que els moviments estudiantils estan presents a la plaça de la Universitat, així com la rellevància que aquests van tenir en les protestes dels *indignats* (ubicats a la propera plaça de Catalunya). La constant innovadora en els contes de Nopca és que la plaça de la Universitat és un lloc vinculat a la joventut inquieta per un futur incert. En el conte, hi assistim a l'impacte globalitzador del turisme sobre la ciutat i, per tant, ja no es pot parlar d'una ciutat aïllada del món, malgrat que aquesta obertura internacional posa encara més de manifest la precarització extrema de les joves generacions, que ha tingut uns efectes més devastadors al nostre país com a resultat d'una crisi econòmica. La universitat és un punt de contacte d'aquesta joventut precària, els membres de la qual tenen entre vint i quaranta anys, i la incertesa com a característica compartida.

LA INFINITA RECONSTRUCCIÓ DE L'IMAGINARI LITERARI DELS ESPAIS

Si bé Perec intentava esgotar la plaça de Saint-Sulpice observant-la durant tres dies, l'imaginari literari dels espais és un constructe en perpètua elaboració, segurament a causa de la seva dimensió imaginària, la qual ens permet, al mateix temps, descodificar els elements materials que l'habiten. La plaça de la Universitat ha assistit durant els anys quaranta, seixanta i 2010 a una societat diferent, per bé que la centralitat com a seu d'estudis de lletres de la ciutat tendeix a vincular-la amb la joventut de cada època i la seva posició al si de la societat. Si en els anys quaranta la universitat era un lloc perillós per a una dona per la llibertat relativa de què les dones podien gaudir entre els murs de la facultat, en els seixanta, alguns joves comencen a tenir notícia que les universitats on sorgeixen moviments socials importants es troben lluny de la grisor de l'Espanya franquista, i el 2010, per bé que pràcticament tothom pot accedir a la universitat, els joves viuen en la incertesa sobre el seu futur. Els elements que podria comptabilitzar Perec serien molt diferents segons cada moment: des del cotxe de cavalls dels anys quaranta, fins als autobusos dels anys seixanta, i, segurament, per al 2010, no deixaria d'esmentar els *skaters*.

A través del filtre estètic de cada escriptor que situa la seva obra a la ciutat, podem percebre les característiques socials d'aquestes, palimpsests literaris de gran valor que fixen els espais en cada època. Perec, Vila-Matas, Laforet, Puntí, Nopca i tots els escriptors urbans podran intentar esgotar cada espai en les seves observacions creatives, però, afortunadament, cada intent frustrat sobreposa una capa d'històries i de valor afegit a les ciutats. Cada obra fixa de manera evident l'espai urbà en el seu moment i el seu context historicosocial, i aquesta és, potser, una de les característiques més rellevants de la literatura de ciutats: assistir els lectors en la volubilitat de la memòria i permetre'ns ser testimoni de l'evolució dels espais mateixos que podem experimentar en el nostre present, sempre a través dels ulls de cada escriptor.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Berman, M. (1988). *Todo lo sólido se desvanece en el aire: la experiencia de la modernidad*. Madrid: Siglo XXI.
- Carreras, C. (2003). *La Barcelona literària. Una introducció geogràfica*. Barcelona: Proa.
- Charle, C. (2009). Le temps des capitales culturelles. En *Le temps des capitales culturelles (xviii-xx siècles)* (p. 9-26). Seyssel: Champ Vallon.
- Laforet, C. (1945). *Nada*. Barcelona: Destino.
- Matas, A. (2010). *La ciudad y su trama. Literatura, modernidad y crítica de la cultura*. Madrid: Lengua de Trapo.
- Nopca, J. (2015). *Puja a casa*. Barcelona: L'Altra Editorial.
- Patricio-Mulero, M. (2017). *La ciudad literaria. Representación urbana y creación literaria en Barcelona (1970-2015)*. Tesis doctoral. Barcelona, Facultat d'Economia i Empresa, Universitat de Barcelona.
- Perec, G. (1982 [1975]). *Tentative d'épuisement d'un lieu parisien*. París: Christian Bourgois.
- Puntí, J. (2011). *Maletes perdudes*. Barcelona: Grup 62.
- Soldevila, L. (2014). *Barcelona Nova*. Barcelona: Pòrtic.
- Vila-Matas, E. (2000). Tentativa de agotar la plaza Rovira. *Desde la ciudad nerviosa*. Madrid: Alfaguara.
- Vila-Sanjuán, S., i Doria, S. (2005). *Passejades per la Barcelona literària*. Barcelona: Grup 62.
- Williams, R. (1973). *The country and the city*. Londres: Vintage Classics.

NOTA BIOGRÀFICA

Maria Patricio-Mulero és doctora en Sociologia i Gestió de la Cultura per la Universitat de Barcelona i per la Université Paris 8, amb la tesi *La ciudad literaria. Representación urbana y creación literaria en Barcelona (1970-2015)*. Els seus temes de recerca giren entorn de la sociologia literària i urbana i les polítiques culturals, i ha ensenyat llengua i civilització espanyoles a l'Institut d'Études Européennes de l'Université Paris 8 i a l'Université Toulouse Capitole.

